

ske biskupije sa Splitskom 1830. godine, kada je prvim biskupom sjedinjenih biskupija postao Makaranin Pavao Klement Miošić.

»Župa Sućuraj prema zapisnicima apostolskih vizitacija iz 1579., 1603. i 1625. godine« tema je rada Andrije Vojka Mardešića (139–155). Poglavitna pozornost posvećuje se izvješću s pohoda biskupa Vicenze Michaela Priulija (1603.) u kojem su sadržani vrijedni podaci o prošlosti Sućurja, njegovim žiteljima, crkvenim ustanovama, svećenstvu i redovništvu.

U prilogu »Sućuraj koncem XVI. i u prvoj polovici XVII. stoljeća s posebnim obzirom na podatke o biskupovoj oporuci« Nikola Anić (157–218) u prvom dijelu rada ukazuje na opće političke i vojne događaje na području otoka Hvara i u mjestu Sućuraj, predstavlja gospodarske i demografske odrednice (doseljavanje stanovništva iz Makarskog primorja), obitelji i njihova prezimena te sakralne objekte u župi Sućuraj u doba biskupa Bartula Kačića. Drugi dio rada podrobna je raščlamba fra Bartulove oporuke iz 1645. godine. Oporuka sadrži dragocjene podatke o biskupovim imanjima (zemljišni posjedi), kulturnim dobrima (kaleži, misna ruha), pripadnicima obitelji i rodbine, ali i o biskupovoj palači i kašteletu u Sućurju te tamošnjoj staroj crkvi sv. Jurja.

Posljednji prilog u drugom dijelu Zbornika potpisuje Nikola Anić (»Rodoslijed Kačića Žarkovića i srodnika Kačića Barišića u Sućurju na Hvaru«, 219–226). Za izradbu tog genealoškog prikaza obitelji Kačić i Žarković autoru su poslužili popisi Sućurana iz 1673. i 1691. godine, rodoslovlje Kačića iz 1751., kao i tamošnje crkvene knjige (matice, stanja duša i dr.).

Treći dio Zbornika (»Hrvatsko djelce i ostala pismena ostavština biskupa Bartula Kačića /oko 1572. – 1645./«, 227–298) priredio je Slavko Kovačić. Uvodni dio pregled je djelovanja biskupa Kačića (229–242), pri čemu se autor poglavito bavi biskupovim nenaslovljenim djelom pisanim na hrvatskom jeziku, službenim izvješćima o stanju biskupije poslanim Svetoj Stolici te Kačićevom oporukom. U prilogu rada autor donosi cjelovit tekst biskupova »hrvatskog djelca« (u izvorniku bez naslova), usporedni tekst izvornika i prijevoda službenih izvješća Rimu (iz 1626., 1630., 1636., 1640. i 1644.) te prijepis i prijevod biskupove oporuke iz 1645. godine.

Makarski biskup fra Bartul Kačić Žarković nesumnjivo je važna osoba dalmatinske i hrvatske crkvene povijesti XVII. stoljeća. Zbornik posvećen njegovu životu i djelu, ali i prošlosti hvarskog mjesta Sućuraj, Makarske i Makarskog primorja, kao i Makarske biskupije u cjelini, zasigurno je dragocjeno monografsko djelo koje nam o ovoj problematici otkriva nepoznate, neistražene i neopravdano zanemarene pojedinosti.

Lovorka Čoralić

ACTA BULLEARUM I.: Povijesno-umjetnički prilozi obilježavanju petstote obljetnice Crkve Majke Milosrđa u Bujama, Pučko otvoreno učilište Buje – Università popolare aperta di Buie, Buje, 1999., 272 str.

Acta Bullearum naziv je zbornika radova međunarodnoga znanstvenog skupa održanog u Bujama od 26. do 28. rujna 1997. u organizaciji Pučkoga otvorenog učilišta Buje, uz

znanstvenu i stručnu suradnju Instituta za povijest umjetnosti iz Zagreba te Centra za povijesna istraživanja iz Rovinja. U radu skupa sudjelovalo je tridesetak stručnjaka iz različitih znanstvenih područja, što je, kako je vidljivo iz rezultata, dalo bogatu sliku Buja ranonovovjekovnih stoljeća. Svi su članci obogaćeni detaljnim sažecima na hrvatskom, talijanskom i engleskom jeziku.

Zbornik je podijeljen na tri zasebne tematske cjeline: *Uvod, Povijest umjetnosti te Društvo, povijest i kultura*.

U *Uvodu* se donose studije Claudia Povola *Un identità controversa* (11–18) te Vladimira Bedenka *Povijesno-prostorni razvoj starih Buja* (19–40).

U cjelini naslovljenoj *Povijest umjetnosti* sakupljeno je deset članaka. Prvi u nizu je onaj Josipa Šajine *Marijanska svetišta u Istri* (43–50), slijedi Mladen Juvenal Milohanić s radom *Povijesni hod crkve Majke Milosrđa* (Buje, 1497.–1997.) (51–54), Giorgio Fossaluzza *L'immagine della »Mater Misericordiae« di Buie e la fortuna degli intagliatori veneziani Paolo Campsa e Giovanni di Malines in Istria* (55–74), Ivan Matejčić *Tragom majstora crkve Marije Milosrdnice iz 1497. godine* (75–84), Marijan Bradanović *Sljedbenik Majstora iz Kranja u službi Serenissime* (85–92), Radoslav Tomić *Bernardino Castelli, portretist novigradskih biskupa* (107–110), Vladimir Marković *Pročelje župne crkve Sv. Servola u Bujama* (111–118), Massimo de Grassi *Giovanni Marchiori e la scultura Veneziana nel territorio istriano* (119–128), dočim je posljednji članak onaj Višnje Bralić *Slike Giuseppea Camerate u crkvi Sv. Servola u Bujama* (129–140).

Cjelina naslovljena *Društvo, povijest i kultura* započinje studijom Giovannija Radossija *Note araldiche Buiesi* (143–152). Nakon kraćeg osvrtu na političku prošlost i prikaz etnografskih i demografskih značajki Buja, predstavljen je heraldički opus gradskog područja.

Temeljem zapisnika, kao dijela apostolske vizitacije koja se odnosi na župu Buje, veronskog biskupa i posebnog papinskog izaslanika Agostina Valiera iz 1580. godine, Antonio Miculian piše članak *Agostino Valier: chiese e confraternite di Buie nella seconda metà del XVI secolo* (153–160). Studija govori o bujskim crkvenim prilikama u drugoj polovici XVI. st. koje je, s obzirom na onodobne uvjete, Valier ocijenio zadovoljavajućima.

Teme iz povijesno-vjerskog područja nastavljaju se člankom Rina Ciguija *Le confraternite di Buie e del suo territorio – una manifestazione della religiosità popolare in Istria* (161–170). Cigui u studiji donosi kraći pregled historiografije o bratovštinama, a potom slijedi osvrt na povijest bratovština u Istri, poglavito u Bujama i u Momjanu. U dodatku su objavljeni prijepisi nekih dokumenata koji osvjetljavaju prošlost bujskih i momjanskih bratovština.

Odnos vjere i društvene zajednice u Bujama posebno je obrađen u članku Maura Gaddija *Devozione consumata – religione e comunità in una piccola podesteria istriana: Buie (XVIII secolo)* (171–186). Autor analizira pravno-administrativni sustav mletačke Istre, s posebnim osvrtom na Buje. Slijedi opis bujske crkve, s naglaskom na osnivanju (1734.) škole za klerike, koja će presudno utjecati na promjenu društvenog života grada, što je konkretno oslikano primjerom jednog sudskog postupka.

Podestat se u Buje u XVIII. st. upućivao ponajprije radi upravljanja sudstvom, dok je najvažnije upravno središte poluotoka bio koparski sud gdje su se održavale prizivne parnice

za cijelu Istru. U studiji naslovljenoj *L'amministrazione della giustizia penale a Buie e la figura del podestà* (187–192) Marina Magro analizira pisma spomenutih bujskih podestata te njihove krivične presude.

Odnos svjetovne i crkvene vlasti predmet je istraživanja Lare Pavanetto u članku *Oltre il dualismo sacro – profano. Potere e religione a Buie nell'analisi dei processi penali della seconda metà del settecento* (193–202). Autorica se u tom istraživanju oslanja na analizu krivičnih parnica iz druge polovice XVIII. stoljeća, provedenih inkvizicijskim postupkom.

Studija *Strategia familiare e gestione dei conflitti a Buie nel XVIII secolo*. Francesco Loi da chierico ad arciprete (203–214) Mile Manzatto također se oslanja na sudske spise iz druge polovice XVIII. stoljeća. Opisana je bujska sredina toga razdoblja, karakterizirana sukobima između svjetovnih i crkvenih pripadnika. U takvim okolnostima nadžupnik Francesco Loi, s kojim smo se susreli i u Pavanettinu članku, iskazuje svoj utjecaj u svim vidovima društvenog života.

Marino Manin donosi studiju *Drugi slučaj Guarnieri (Buje – Kopar, 1797. – 1800.)* (215–226). Na temelju novootkrivenih arhivskih izvora, Manin rekonstruira još neka kriminalna djela Antonija Guarnierija, koji je već bio podrobnim predmetom proučavanja talijanskog istraživača Claudija Povola (*Il processo Guarnieri: Buie – Capodistria, 1771, Koper, 1996.*). U povećem se prilogu donosi prijepis najvažnijih dokumenata na temelju kojih je ovaj članak napisan.

Na osnovi dvaju javnobilježničkih spisa pohranjenih u Državnom arhivu u Pazinu, Angelo Ciuffardi u članku *Il matrimonio a Buie nel XVIII secolo. Due nozze Crevato a confronto* (227–240) raščlanjuje dva različita bračna sustava u primjeni i u Bujama i u mletačkoj Istri u XIII. stoljeću. Riječ je o dvjema vrstama bračnog ugovora, tj. miraznom te zajedničkom vlasništvu dobara. Ti su transkribirani spisi priloženi u dodatku.

Lucia Morato Ugussi člankom *Il matrimonio a Buie secondo l'antica consuetudine dell'Istria* (241–250) pridonosi daljnjem upoznavanju povijesti ženidbenih običaja u Bujama. Ugussi predstavlja dva javnobilježnička spisa iz XVIII. stoljeća te ih uspoređuje s nekim statutarnim odredbama. Riječ je o dokumentima koji se odnose na vjenčanje uz zajedničko vlasništvo dobara.

O načinima stjecaja bogatstva u Bujama u XVIII. stoljeću kazuje nam prilog Denisa Visintina *Alcuni modi di circolazione della ricchezza a Buie nel XIII secolo* (251–260). Visintin se osvrće na poljoprivredu kao osnovnu gospodarsku aktivnost i izvor stjecanja bogatstva žitelja Buja. S obzirom na strategiju mjesnih obitelji, spominje tzv. »kruženje« zemlje, što znači da se akumulacija i disperzija dobara pokatkad odvijala unutar samih obitelji. Zaštiti imovine iskazivana je velika briga i u nizu statutarnih odredaba.

Storia antica di Buie rilevata dalla toponomastica – sintesi (261–264) članak je Franca Crevatina. Autor je jezikoslovno analizirao naziv »Buje« te iznio pretpostavku da je riječ o predrimskom naselju gradinskog podrijetla.

Posljednji se članak svojom tematikom teško može uklopiti u ovaj niz historiografskih studija, no ipak ga valja zabilježiti, jer osim što čini dio zbornika, on ga i privlačno uokviruje. Riječ je o svojevrsnom putopisu Claudija Pericina »*Erbasse*« e »*erbessine*« sugli

antichi muri di Buie (265–270) u kojem autor opisuje podrijetlo i svojstva različitih biljaka na koje nalazi šetajući starim dijelom grada.

Na kraju prikaza možemo izraziti nadu da će ovaj započeti niz edicije *Acta Bullearum* biti nastavljen na korist svih zaljubljenika zavičajne povijesti. Upotpunjavanje historiografije temama kakve nalazimo u spomenutom zborniku, ali i multidisciplinarnost pristupa koja je na ovom primjeru došla do izražaja na osobit način, zacijelo će potaknuti i ostale gradove da krenu istim putem, radi otkrića bogatstva prošlosti i njezinu zanimljivijem predstavljanju široj javnosti.

Elvis Orbančić

ACTA HISTRIAE VII. Prispevki z mednarodne konference SISTEMI OBLASTI IN INSTITUCIJ – TEORIJA IN PRAKSA DRŽAV V EVROPSKEGA SREDOZEMLJA V NOVEM VEKU S POSEBNIM OZIROM NA JADRANSKO OBMOČJE, Koper, 9.–11. oktober 1997, Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper, Koper, 1999., 652 str.

Zbornik *Acta Histriae* usko je povezan s međunarodnim znanstvenim skupom koji se svake godine održava u Kopru s različitim, ali uvijek široko zamišljenim temama. Izdaje ga Povijesno društvo južne Primorske u Kopru (*Zgodovinsko društvo za južno Primorsko*) organizirano pri Znanstveno-istraživačkom centru Republike Slovenije u Kopru (*Znanstveno-raziskovalno središče Republike Slovenije Koper*). U sedmome po redu zborniku tiskani su prilozi s međunarodnoga znanstvenog skupa održanog od 9. do 11. listopada 1997. na temu *Sustavi moći i moć institucija. Teorija i praksa država europskog Sredozemlja u novom vijeku s posebnim osvrtom na jadransko područje*. Na skupu je sudjelovao 31 znanstvenik iz 4 države. Najbrojniji su bili stručnjaci iz Italije (16), dok je sudionika iz Hrvatske bilo sedam, koliko i iz Slovenije, te jedan znanstvenik iz Njemačke.

Svojevrsni uvod u problematiku sustava moći i moć institucija u novom vijeku predstavljaju dva rada koja se odnose na srednjovjekovnu povijest jadranskog područja i vraćaju nas u vrijeme bizantske vlasti. Ivo Goldstein upozorio je na sličnosti i razlike razvoja istočne i zapadne jadranske obale u tekstu *Byzantine Rule on the Adriatic (in Dalmatia, Istria and on the Western Adriatic); Possibilities for a Comparative Study* (59–76). Ovaj se tekst uklapa i temom i kvalitetom u autorov opus radova o bizantskoj nazočnosti na Jadranu. Giorgio Ravegnani je u tekstu *L'Istria bizantina: Le istituzioni militari ai confini dell'esarcato ravennate* (77–84) oblikovao sliku vojničkih institucija i militarizacije ustanova bizantske Istre na osnovi podataka o općem uređenju Ravenskog egzarhata u VI. i VII. stoljeću, kada je u Istri ukinuta razlika između civilne i vojne vlasti.

U talijansku historiografiju devedesetih, koja razmatra pitanja koja postavlja ovaj znanstveni skup, uvodi nas Angela de Benedictis analizom triju radova trojice talijanskih znanstvenika (A. Torre, M. Bellabarba i C. Povolo), u tekstu naslovljenom *L'onore delle magistrature. Per una individuazione della «cultura politica» delle istituzioni in età moderna – note su alcuni libri recenti* (19–38). Iz analize autorica izvodi tezu da se iz odnosa između pojmova »iurisdictio« i »část« oblikovala politička kultura institucija talijan-